

nyskapande design som utvecklas vid anblicken av museimagasinens guldgruva av färg, form och kreativa problemlösningar måste få fortsätta att blomstra. Det är mycket som

står på spel. Och det hänger på i vilken mån vi lyckas slå vakt om den analoga tillgängligheten till museernas föremålssamlingar.

*Johan Knutsson, professor  
Malmstens Linköpings universitet*

## Replik

Att fysisk tillgång till arkiv, bibliotek och museisamlingar är nödvändig för en stor del av den kulturhistoriska forskningen blev tydligare än någonsin under Covid-pandemin. Det blev samtidigt tydligt hur stor betydelse digital tillgång har när den fysiska tillgängligheten av olika skäl förhindras. Jag påbörjade min forskarutbildning i konstvetenskap på Stockholms universitet i januari 2021 och stod till en början en aning handfallen. Vad skulle jag ta mig till när så mycket av det material jag hoppats studera var stundom otillgängligt, stundom svårtillgängligt? Jag var i det läget enormt tacksam för alla digitiseringsprojekt världen över som har möjliggjort fri tillgång till åtminstone vissa arkivhandlingar, rara 1600-talsböcker och museikataloger. Mitt forskningsprojekt om militära fanor från 1600-talet fick stuvats om lite, men det kunde ändå påbörjas. Digitaliserade samlingar är en fantastisk resurs för forskningen men, som Johan Knutsson så korrekt framhåller, kan de inte i alla avseenden ersätta tillgången till de fysiska föremålen.

För mig var det en självklarhet att jag skulle fysiskt undersöka de fanor jag ämnade skriva min avhandling om, även om mitt fokus inte ligger på tillverkningstekniska aspekter. Med närmare tjugo års erfarenhet av att arbeta med museisamlingar följer även jag Knutssons princip att aldrig skriva om ett föremål jag inte själv hållit i min hand. Men det skulle visa sig att det denna gång inte var helt utan problem. Covid-pandemin gjorde sitt för att försvåra tillgången till Armémuseums

föremålsmagasin, men dessutom var man i färd att packa ihop och flytta sina magasinerade samlingar till andra lokaler. Hade jag varit en vanlig doktorand är det inte troligt att jag fått tillgång till föremålen under just denna tid. Men eftersom jag är intendent för fansamlingen på Armémuseum hade jag möjligheter som inte andra har. Tack vare museiledningens och kollegernas stöd och hjälp kunde jag välja ut en grupp föremål som transporterades till museets konserveringsateljé, där jag sedan hade fri tillgång till dem.

Precis som Knutsson beskriver är det i mötet med föremålen som jag har kunnat pröva mina forskningsfrågor mot verkligheten. Jag har tillsammans med museets textilkonservator och andra kolleger stått runt bordet där en skör sidenfana legat utrullad för beskådan. Jag har ägnat timmar åt att granska och fotografera, vända och vrida, mäta och beskriva. På så sätt har jag kunnat se, känna och förstå saker om föremålen på ett sätt som inte går att jämföra med att läsa en katalogbeskrivning och titta på fotografier, hur detaljerade de än är. Den egna sensoriska erfarenheten skapar en annan typ av kunskap. Med vår samtida förståelse av museikataloger som ett urval av information skapat av en privilegierad grupp människor utifrån perspektiv specifika i tid och rum, är det än viktigare att varje forskare får möjlighet att göra nya tolkningar i sitt egna möte med föremålen.

Jag är med andra ord helt överens med Johan Knutssons grundpremiss att museisamlingar bör vara lättillgängliga både för akademisk

forskning och annan typ av kunskapsuppbyggnad. Jag kan också skriva under på det mesta av hans föreslagna 5-punktsprogram för ökad tillgänglighet även om jag kan se stora svårigheter att genomföra vissa delar av det med tanke på hur många museers ekonomi ser ut. Att inreda museimagasin som ger god överblick och lätt åtkomst till föremålen är säkert en önskan för de flesta som arbetar med samlingar. Men med tanke på den ständiga jakten på lägre hyreskostnader är verkligheten ofta en annan, där föremålen ligger platseffektivt inpackade i lådor på IKEA-liknande lager; i värsta fall flera timmars resa från museet.

Knutsson önskar också att museernas digitala sökfunktioner anpassas efter forskarnas önskemål och jag är den första att hålla med om att det i dagsläget är mycket svårt att söka och få bra träffar i museernas föremålsdatabaser på webben. Svårigheten med att möta forskarnas önskemål ligger dock i att varje forskare har unika behov. Där den ena vill söka efter alla föremål som broderats i stjärksöm, vill den andra söka importerade föremål från England och den tredje föremål som använts av barn. Variablerna för möjliga metadata är näst intill obegränsade och vilka uppgifter som kommer efterfrågas är svårt att förutse. Föremålskatalogerna, analoga eller digitala, blir dock aldrig bättre än sina upphovspersoner. Här gör Knutsson en viktig poäng när han framhåller betydelsen av att museipersonal själva får tid att forska på sina egna samlingar. Ju mer forskning som görs på samlingarna desto bättre förutsättningar ges för förmedling av kunskap såväl genom samlingsdatabaser, publikationer som utställningar. Sanningen är att en stor del av föremålen i museerna är mycket bristfälligt katalogiserade och därmed svåra att hitta i en sökning i databaserna. Här finns stor förbättringspotential.

Johan Knutsson menar att tillgängligheten till museisamlingarna på sina håll har minskat. Min erfarenhet under de 15 år jag arbetat på Armémuseum har tvärtom varit att alla

seriösa förfrågningar om att få undersöka magasinerade föremål har fått positiv respons. Det har gällt såväl inhemska som internationella akademiska forskare, studenter på hantverksutbildningar och medlemmar i historiska reenactmentföreningar som velat tillverka egna kopior av föremål. Men förfrågningarna har inte direkt regnat in. Antalet studenter eller forskare som söker sina studieobjekt bland föremålen i samlingarna är ganska litet. Johan Knutssons åtgärdsprogram utgår från vad museerna kan göra för att öka tillgängligheten. Gott så! Men jag skulle gärna också se ett åtgärdsprogram för att öka efterfrågan på samlingarna. Mängden obeforskade föremål är i det närmaste obegränsad, precis som mängden nya forskningsfrågor och perspektiv. Här finns att göra för många generationer av forskare från olika discipliner. Många forskare upplever dock att det är svårt att hitta vägen in till museernas samlingar, att komma i kontakt med rätt personer, att förstå hur man söker i katalogerna. Det finns alltså mycket att vinna på att det skapas breda och hållbara former för samarbeten mellan museipersonal, studenter och forskare. För att öka intresset bland studenterna för de möjligheter som Sveriges museisamlingar erbjuder spelar högskoleutbildningarna och hantverksutbildningarna en viktig roll. Jag skulle vilja se ett tätare samarbete mellan utbildningarna och lokala och centrala museerna redan på grundnivå. Om studenterna tidigt får en inblick i museisamlingarnas möjligheter ökar förhoppningsvis intresset för föremålsbaserade forskningsprojekt på alla nivåer. För museernas räkning skulle en ökad användning av samlingarna och ett ökat samarbete med akademi och civilsamhälle innebära en högre relevans bland medborgarna, vilket Knutsson också framhåller. För studenterna skulle det kunna innebära lägre trösklar in i arbetslivet men framför allt möjligheter att själva få upptäcka samlingarnas mångfald – eller brist på mångfald – och ställa sina egna frågor till dem.

*Karin Tetteris, museiintendent*